

Si canviem la llengua, canviem el món?

Crònica del V Memorial Eva Monrós

Maria Rosa Bayà
Universitat de Barcelona

El desdoblament de gènere per donar visibilitat a les dones, serveix realment perquè deixin d'estar discriminades? La llengua pot incidir sobre el món, o és el món que incideix sobre la llengua? Tot és possible de ser expressat en qualsevol llengua, o hi ha limitacions? Per tal d'aprofundir en aquestes qüestions, el Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades (GELA) de la Universitat de Barcelona va convidar, el propassat 22 de març, tres escriptors i tres periodistes en el marc del V Memorial Eva Monrós, un col·loqui anual organitzat en record de la investigadora del GELA Eva Monrós, morta ara fa cinc anys. El públic, que va omplir fins a la bandera l'aula magna de l'edifici històric, era format majoritàriament per estudiants del grau de Comunicació i Indústries Culturals.

Els ponents, en general, es van mostrar contraris a la idea que canviar la llengua faci canviar el món. El desdoblament de gènere, per exemple, no fa que les dones deixin d'estar discriminades, va assegurar Miquel Piris, periodista de l'*InfoK* i antic col·laborador del *Quèquicom*, «però serveix de penitència per a reparar els pecats del masclisme». Ho va dir amb ironia, és clar, però també molt seriosament. I va comparar aquesta actitud cosmètica amb el que fem la majoria de la gent enfront del canvi climàtic: «Ens conformem amb actes simbòlics —com reciclar o usar bosses de roba— per tenir sensació de control i que tot va bé; però això no canvia la realitat, perquè no va al fons del problema», va concloure.

El també periodista Xavi Bundó, de RAC1, company de Piris en la mateixa taula de debat, es va referir a la influència que la realitat canviant té sobre la llengua: hi ha paraules que queden obsoletes i es deixen de fer servir, i d'altres que cal posar al dia, com ara l'adjectiu *èpic*, que els joves fan servir com a sinònim de *genial*, i no amb el significat de *heroic*. Pel que fa al fenomen contrari —la incidència de la llengua, o més aviat del discurs, en la realitat—, va recórrer a un

exemple sobre un tema molt actual com és el judici als membres del Govern de Catalunya i als líders socials. «Quan una manifestació normal i corrent passa a ser anomenada *tumult*, aquesta perversió del llenguatge té conseqüències molt reals: es passa d'uns desordres públics sancionats amb una multa a una pena de vint-i-cinc anys de presó.»

Per la seva banda, Magí Camps, periodista cultural de *La Vanguardia*, va abordar el debat des d'un punt de vista diferent. Es va referir a com canvia la realitat si es canvia de llengua. Segons el seu parer, actualment hi ha una pressió molt forta perquè els catalans canviem de llengua en molts espais. Un exemple clar és el Parlament de Catalunya, on d'ençà que hi ha diputats de Ciutadans s'hi empra el castellà habitualment, de manera que hi ha hagut un canvi en la forma de veure aquesta cambra. La nova candidata del Partit Popular per Barcelona al Congrés dels Diputats, que ni tan sols entén el català, afegeix un grau més a aquesta pressió: anticipa que en el futur hi pugui haver diputats al Parlament que necessitin auriculars, com a pas previ a la substitució lingüística. Enfront d'això, Camps creu que els parlants tenim el poder i hem d'actuar d'una manera proactiva. Aquesta proactivitat és la que ha portat algunes editorials de fora de Catalunya a editar en català per la demanda que hi ha de llibres en aquesta llengua des dels clubs de lectura catalans.

Albert Sánchez Pinyol, escriptor i antropòleg, va participar en la taula d'escriptors juntament amb Empar Moliner i Adrià Pujol Cruells. L'autor de *La pell freda* va interpretar el debat en els mateixos termes que Magí Camps, i va argumentar, doncs, sobre si canviar de llengua canvia la realitat. Va explicar que inicialment creia que sí, que les llengües fan veure el món d'una manera determinada, però la seva experiència etnogràfica amb els *mbuti* —pigmeus del Congo— li va demostrar que no. Segons va explicar, els *mbuti* parlen suahili per un procés de substitució lingüística

que van patir en el segle XVIII, quan els *nande*, poble bantu que provenia de l'est, es van assentar a les seves terres i els van sotmetre. Quan Sánchez Pinyol va entrevistar els *mbuti*, el primer que els va demanar va ser quin idioma parlaven, i ells li van respondre que no en tenien, d'idioma, que parlaven «l'idioma dels veïns». Més de dos segles després, encara tenien consciència que la llengua que parlaven no era la pròpia. Malgrat l'assimilació lingüística, però, els *mbuti* mantenen les seves formes de vida intactes i no han adoptat res dels *nande*, tret de la llengua. «Com a epíleg —va concloure Sánchez Pinyol—, aquesta experiència etnogràfica em va servir per a preguntar-me sobre mi mateix: per què ens importa tant als catalans la llengua?» La resposta de l'antropòleg és clara: «Doncs perquè som com els *mbuti* però a l'inrevés: ens hem assimilat en tot als nostres *nande* excepte en l'idioma.»

L'escriptora i periodista Empar Moliner, tot i coincidir en la idea general que la llengua no canvia el món, sí que va voler destacar que com a escriptora que escriu en català sovint es troba que li falten registres.

«Si fas ficció ambientada en una ciutat catalana dels nostres dies —va dir—, has de lluitar contra una realitat en què no hi ha tots els registres (la llengua del venedor de droga, la del captaire...). Has d'inventar alguns nivells del llenguatge.»

Finalment, l'escriptor i antropòleg Adrià Pujol Cruells va parlar de la importància de posar nom a les coses per a poder canviar una mica la visió del món: «El llenguatge potser no pot canviar el món, però almenys l'ha de poder incomodar, o crear les condicions perquè pugui canviar.» Ho va exemplificar també amb una experiència etnogràfica, en el seu cas amb dones iemenites. Totes les dones iemenites de més de vint-i-cinc anys que va conèixer tenien mal d'esquena, però no posaven nom al seu mal: deien simplement que era un càstig per ser males musulmanes. El cert és que el mal d'esquena era conseqüència d'anar sempre carregades amunt i avall per tenir cura de les seves famílies. El dia que algunes d'aquestes dones van començar a dir-ne *mal d'esquena* i a associar el dolor amb l'esforç físic que feien, pel sol fet d'emparaular aquella realitat, «l'eix del món va girar una mica».

NOTA

Aprofitem la publicació d'aquesta crònica per felicitar la professora Carme Junyent, directora del GELA i membre del jurat del Premi Llengua Nacional, que enguany ha estat reconeguda amb la Creu de Sant Jordi.